

Vlaams
Parlement

ingediend op **749** (2020-2021) – Nr. 1
27 april 2021 (2020-2021)

Conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Mieke Schauvliege, An Moerenhout, Imade Annouri
en Elisabeth Meuleman

over zwemmen in open water

INHOUD

1. Inleiding	3
2. Huidige regelgeving Vlaanderen	4
2.1. Zwemmen in de openlucht: regelgeving en belangrijkste knelpunten	4
2.2. Andere knelpunten bij de huidige regelgeving	7
3. Zwemwatertekort	8
3.1. Open zwemwater	8
3.2. Particuliere zwembaden.....	9
3.3. Blauwnorm	10
4. Sport	10
4.1. Evolutie sport- en natuurzwemmers	10
4.2. Open watersportdomeinen	10
4.3. Sportevenementen	11
5. Natuur	11
5.1. Gezondheidsvoordelen van natuur	12
6. Waterkwaliteit	12
6.1. Oppervlaktewater	12
6.2. Fysisch-chemische parameters	12
6.3. Biologische kwaliteit oppervlaktewater	13
6.4. Vergelijking met oppervlaktewaterkwaliteit in andere Europese lidstaten ..	13
6.5. Zwemwaterkwaliteit	14
7. Veiligheid	16
7.1. Verdrinking: cijfers en feiten	16
8. Buitenland	21
8.1. Nederland	21
8.2. Frankrijk	21
8.3. Zwitserland	21
8.4. Verenigd Koninkrijk	21
8.5. Zweden	21
9. Mogelijke oplossingen	22
9.1. Wijziging in regelgeving	22
9.2. Uitbreiden erkende open zwemgelegenheden	23
9.3. Blauwnorm in Vlaanderen	23
9.4. Ondersteuning door de Vlaamse overheid	23

1. Inleiding

Zwemmen in open water is in Vlaanderen vrijwel onmogelijk, omdat er een algemeen verbod van kracht is. Alleen op enkele schaarse plekken waar het expliciet is toegestaan, kan in open water worden gezwommen, terwijl de roep om het toe te laten steeds luider klinkt.

Vlaanderen wordt alsmaar vaker geconfronteerd met hittegolven. De laatste vijftig jaar is de frequentie vervijfvoudigd en zijn de hittegolven ook intenser (ze duren langer en zijn gemiddeld warmer). Tijdens die hittegolven zoeken Vlamingen massaal het water op om afkoeling te vinden. Door het beperkte aanbod ontstaan er dan overrompelingen, vooral aan de kust, omdat er in de eigen buurt geen water is om te verkoelen.

De coronacrisis zorgt ook voor een nog grotere vraag naar open water. Met de voorspelling van mooi weer tijdens de paasvakantie werd gevreesd voor een overspoeling van de kust door bezoekers van het binnenland. Toen was er zelfs nog niet eens sprake van een hittegolf. De vraag naar water zal in de toekomst alleen maar toenemen.

Behalve de occasionele zwemmers (bijvoorbeeld tijdens de zomer) zijn ook sport- en natuurswemmers wanhopig op zoek naar open zwemwater, het hele jaar door, hetzij om te trainen, hetzij om te winterzwemmen of net te zomerzwemmen in natuurlijk oppervlaktewater. Daarover verschenen al verschillende opiniestukken en ook de Vlaamse Zwemfederatie ijvert daarvoor.

Buiten zwemmen heeft vele gezondheidsvoordelen.¹ Het koude water stimuleert het autonome zenuwstelsel, wat onder meer een positief effect op het slaappatroon heeft. Het zorgt voor een betere bloedsomloop en draagt bij aan een sterker immuunsysteem. Zwemmen maakt gelukkig dankzij de endorfines die vrijkomen. Zwemmen verlaagt de stress. Kortom, buiten zwemmen is goed voor hoofd, hart en lichaam.

In tijden van corona worden alle outdooractiviteiten alsmaar populairder, ook het zwemmen. De Vlaamse Zwemfederatie kaartte vorige zomer aan dat er een nijpend tekort is aan open zwemlocaties op bepaalde tijdstippen en in bepaalde omstandigheden. In Vlaanderen zijn er in het hele binnenland, dus met uitzondering van de kust, maar 46 door Europa erkende badzones in natuurlijk oppervlaktewater. Aan de kust zijn er 42 erkende badplaatsen. België telt in totaal 115 erkende badzones.

Die badzones zijn bovendien alleen toegankelijk tijdens het badseizoen, en dan ook nog binnen bepaalde uren, afhankelijk van bijvoorbeeld de aanwezigheid van redders. Op plaatsen waar de wet (beperkte) afwijkingen toestaat, krijg je absurde situaties, zoals zwemplekken die wel toegankelijk zijn voor atleten in georganiseerd verband (zoals duikers of triatlonatleten), maar niet voor individuele zwemmers. Dat verdient een oplossing.

Artikel 5.3 van de Europese richtlijn 2006/7/EG (de Zwemwaterrichtlijn) bepaalt overigens dat de lidstaten maatregelen moeten nemen om het aantal goede zwemzones in natuurlijk oppervlaktewater te doen toenemen. De regio Vlaanderen blijft daar schromelijk in gebreke.

Steeds meer lokale besturen gaan op zoek naar oplossingen zodat hun inwoners afkoeling kunnen vinden in open water, op zijn minst tijdens de warme zomermaanden. Ze stuiten daarbij op een rist regels en voorwaarden die het organiseren van openluchtzwemmen sterk bemoeilijkt. Zeker voor kleinere

¹ Zie bijvoorbeeld <https://www.swimming.org/openwater/the-health-benefits-of-open-water-swimming>.

gemeenten kan daardoor de kostprijs (redders, infrastructuur enzovoort) te hoog worden.

Er is een grote variatie aan zwemmers. Je hebt de sportzwemmers (zowel competitief als recreatief) en de natuurswemmers. Daarnaast heb je de 'occasionele' zwemmer (bijvoorbeeld tijdens de zomer). In deze conceptnota wordt een onderscheid gemaakt tussen twee verschillende groepen, op basis van hun ervaring: de occasionele zwemmers en de ervaren sport- en natuurswemmers. Het is niet de bedoeling van de indieners om die groepen juridisch te verankeren. De beschrijving dient louter om de nadelige impact van de huidige regeling over zwemmen in open water te illustreren.

Deze conceptnota heeft als doel om het debat rond zwemmen in open water op gang te trekken en te onderzoeken hoe daarvoor in Vlaanderen meer mogelijkheden kunnen worden gecreëerd. Elke Vlaming moet op een redelijke afstand van zijn woonplaats toegang vinden tot een open zwemplek, zowel in betaalbare badzones voor de occasionele zwemmers, als open natuurwater voor zwemmers het hele jaar rond. Deze conceptnota stelt daarvoor een blauwnorm voor. De nota wil ook de discussie openen over het algemene zwemverbod in open water dat Vlaanderen toepast. Dat beleid wijkt af van de omringende landen. Daarbij is het dus belangrijk om na te denken over het onderscheid tussen de occasionele en de ervaren zwemmers. Nederland heeft bijvoorbeeld een veelvoud aan badzones voor de eerste groep, en laat daarnaast zwemmen op eigen verantwoordelijkheid toe voor de andere.

Belangrijke elementen in de discussie zijn het regelgevende kader, het zwemwatertekort door een toenemende behoefte aan afkoeling en gezonde buitenactiviteiten, de beperkte mogelijkheden voor sport- en natuurswemmers, de waterkwaliteit, en natuurbeheer en veiligheid.

De discussie kan leiden tot de creatie van bijkomende open zwemplekken en tot een omslag van een algemeen verbod naar een algemene toelating. Verbieden is dan alleen noodzakelijk op plekken die ook voor ervaren zwemmers gevaarlijk zijn, wegens te drukke scheepvaart, te onzuiver water of te sterke (zee)stromingen.

Het is niet de bedoeling om in kwetsbaar natuurgebied badzones in te richten, maar individuele schaarse zwemmers zijn daar geen verstoring. Meer open zwemmen zal bijdragen tot een beter bewustzijn van de behoefte aan een goede waterkwaliteit in Vlaanderen en zo de bescherming van het milieu bevorderen. Bovendien biedt open zwemmen aanzienlijke voordelen voor de gezondheid en het welzijn. Daarnaast zorgt het voor meer bewustmaking van veiligheid. Ervaring en contact kweken immers bekwaamheid, terwijl gebrek eraan net onkunde veroorzaakt.

2. Huidige regelgeving in Vlaanderen

2.1. Zwemmen in de openlucht: regelgeving en belangrijkste knelpunten

In artikel 1.1.3 van het decreet van 18 juli 2003 betreffende het integraal waterbeleid, gecoördineerd op 15 juni 2018 (het Waterwetboek) wordt zwemwater als volgt omschreven: "elk oppervlaktewater, met inbegrip van de territoriale zee waarvoor het Vlaamse Gewest bevoegd is, waarin naar verwachting een groot aantal mensen zal zwemmen, en waar zwemmen niet permanent verboden is of waarvoor geen permanent negatief zwemadvies bestaat".

In artikel 1.7.2.2.1 van het Waterwetboek zijn de volgende bepalingen over het vaststellen en het beheer van de zwemwaterkwaliteit opgenomen: "met het oog op het behoud, de bescherming en de verbetering van een bijzondere milieukwaliteit voor zwemwater en de bescherming van de gezondheid van de mens,

overeenkomstig de Richtlijn 2006/7/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 februari 2006 betreffende het beheer van de zwemwaterkwaliteit en tot intrekking van Richtlijn 76/160/EEG, door de Vlaamse Regering de volgende bepalingen vastgesteld:

- 1° de afbakening van zwemwateren en het bepalen van het badseizoen;
- 2° de controle en de indeling van de zwemwaterkwaliteit;
- 3° het beheer van de zwemwaterkwaliteit;
- 4° het verstrekken van informatie aan het publiek, alsook de organisatie van de inspraak voor het publiek, over de zwemwaterkwaliteit.”

De Vlaamse Regering maakt voor elk stroomgebiedsdistrict een register op van alle daarin gelegen beschermde gebieden (artikel 1.7.6.1 van het Waterwetboek). Een van de categorieën die het register moet bevatten, is de categorie van oppervlaktewaterlichamen met als bestemming recreatiewater of zwemwater.

Daaruit blijkt dat een niet-uitgebate zwemzone niet mogelijk is, wat een grote drempel vormt voor bijvoorbeeld lokale besturen om zwemmen in open water te organiseren. Uit antwoorden op schriftelijke vraag nr. 1009 van 17 juni 2020 van Stephanie D'Hose en nr. 1151 van 11 augustus 2020 van Mieke Schauvliege kan worden vastgesteld dat De Vlaamse Waterweg nv (DVW), die voor de overheid de waterwegen beheert, in geselecteerde afgebakende zones van de waterwegen zwemmen kan toelaten, onder een aantal strikte voorwaarden die de veiligheid in al zijn vormen waarborgt. De initiatiefnemer is daarbij altijd het lokaal bestuur. Voor de praktische organisatie kan het lokaal bestuur samenwerken met een erkende sportclub of sportfederatie. Het formeel toelaten van een zwemzone gebeurt door het afsluiten van een domeinvergunning tussen het lokale bestuur en DVW. In die vergunning wordt precies aangegeven op welke wijze de onderstaande voorwaarden vervuld worden:

- tijdens de gebruiksuren van de zwemzone is die zone vrij van hinderend scheepvaartverkeer en is er geen conflict mogelijk met andere waterrecreatieve vormen;
- de zone is afgebakend en wordt gehandhaafd door de initiatiefnemer;
- de zwemzone is duidelijk aangegeven door middel van de tijdelijke borden E.105 en A.105, die alleen tijdens de opgegeven en toegelaten zwemperiode aanwezig zijn. Het bijbehorende zwemreglement wordt op een goed zichtbare plaats opgehangen;
- de initiatiefnemer is belast met de (vergunde) voorzieningen om op een veilige manier in en uit het water te gaan;
- zwemmen is uitsluitend toegestaan onder toezicht van voldoende gebrevet-terde redders;
- het toezicht wordt georganiseerd door de initiatiefnemer;
- het zwemmen gebeurt in clubverband. Alleen aangesloten leden van de clubs (aangeduid door de initiatiefnemer) kunnen van de mogelijkheid tot zwemmen gebruikmaken;
- alleen sportief zwemmen is mogelijk. Recreatief zwemmen is niet toegestaan;
- de initiatiefnemer is verantwoordelijk voor de controle van de waterkwaliteit (op basis van zwemwater) en het nemen van gepaste beheersmaatregelen, zoals is bepaald in bijlage 2.3.3, deel II, artikel 1, van VLAREM II over de milieukwaliteitsnormen voor oppervlaktewater met de bestemming zwemwater en het beheer van de zwemwaterkwaliteit. De bemonstering, controle, kwaliteitsbeoordeling en de indeling en kwaliteitsstatus worden uitgevoerd conform artikel 1 tot en met 3 van deel II van bijlage 2.3.3;
- de initiatiefnemer toetst vooraf het voorstel van zwemzone af met het agentschap Zorg en Gezondheid en de Vlaamse Milieumaatschappij;
- de initiatiefnemer is verantwoordelijk voor de ordehandhaving naast de zwemzone;
- de initiatiefnemer zorgt ervoor dat hij over alle andere nodige vergunningen en toelatingen beschikt;

- de initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het op regelmatige basis controleren van de zone op onzichtbare obstakels onder de waterlijn of onveilige situaties;
- alle relevante maatregelen die de Nationale Veiligheidsraad oplegt om de verspreiding van het coronavirus te beperken, zijn van toepassing;
- de initiatiefnemer ziet erop toe dat op elk moment voldaan wordt aan de in de vergunning opgelegde voorwaarden;
- de behandeling van alle klachten en meldingen die het gevolg zijn van de zwe-mactiviteit wordt opgenomen door de initiatiefnemer;
- de omgeving wordt bij elke zwe-mactiviteit netjes gehouden. Zo wordt zwerfvuil ter hoogte van de toegangen tot de zwe-mzone telkens opgeruimd;
- de initiatiefnemer is aansprakelijk voor schade die door de activiteiten met betrekking tot de vergunning wordt veroorzaakt of die het gevolg is van nalatig-heid om de vergunningsvoorwaarden na te doen komen.

Daarnaast is in VLAREM II alles wat betrekking heeft op zwemmen, ondergebracht in artikel 32 van bijlage 8, deel 5, afdeling 5.32.8. Vaste baden, open zwemgele-genheden en zones voor waterrecreatie.

In subafdeling 5.32.8.4. Open zwemgelegenheden en zones voor waterrecreatie wordt een hele reeks voorwaarden en regels opgesomd. Op basis daarvan kan worden afgeleid dat het alleen gaat over georganiseerde en uitgebate zwemgele-genheden. Hieronder staat een greep uit de vele voorwaarden:

- tijdens de week die aan het badseizoen voorafgaat, en daarna ten minste om de veertien dagen tijdens dat seizoen, voert een erkend laboratorium op kosten van de exploitant een bacteriologisch onderzoek op een representatief staal van het zwemwater uit;
- er staan douches ter beschikking van de zwemmers, met water op een aan-gepaste temperatuur, afkomstig van een warmwaterinstallatie die het water opwarmt tot ten minste 60 graden Celsius;
- de exploitant voert een reglement van interne orde in om de goede exploitatie te verzekeren;
- er zijn voldoende toiletten in de onmiddellijke omgeving van de zwemgelegen-heid op basis van de gebruikscapaciteit van de zwemgelegenheid;
- het EHBO-lokaal en de EHBO-voorzieningen zijn verplicht en moeten aan bepaalde voorwaarden voldoen;
- behalve als het watervlak alleen gebruikt wordt voor duiksport of als trai-ningslocatie voor langeafstandszwemmers, zijn er in de onmiddellijke omgeving kleedcabines en toiletten.

In VLAREM II wordt zwemmen telkens gekoppeld aan zwemtoerisme, in erkende badzones. Er wordt dus volledig voorbijgegaan aan zwemmen op eigen verantwoordelijkheid in elk open water waar dat kan. Toch staat de Europese Zwemwaterrichtlijn over badzones – dat zijn zones waar naar verwachting grote aantallen mensen zwemmen – los van de mogelijkheid om individueel te zwemmen in elk oppervlaktewater waar dat zou kunnen, een mogelijkheid die internationaal nagenoeg overal bestaat. Terwijl dat in het buitenland vanzelfsprekend is, wordt in Vlaanderen zwemmen automatisch en nagenoeg uitsluitend gekoppeld aan binnenbaden en wordt bij zwemmen in de openlucht alleen gedacht aan recreatie-baden en badzones.

VLAREM II maakt in artikel 5.32.8.4.3.1 en 5.32.8.4.3.2 sinds 2019 een afwijking mogelijk voor duiken en langeafstandszwemmen, waardoor buiten zwemmen zonder infrastructuur mogelijk is, op voorwaarde dat die duikers of zwemmers nooit alleen zijn. Er moet dus constant minstens één persoon aanwezig zijn die vertrouwd is met reddings- en reanimatietechnieken (niet noodzakelijk een gebrevetteerd redder), aangepast aan de beoefende sportdiscipline.

Die afwijking geldt alleen voor zwemmers die aangesloten zijn bij een club. Clubs moeten dan moeizaam onderhandelen met eigenaars of concessiehouders van open water en met de overheid. Ze moeten dat voor elke locatie apart en telkens opnieuw doen. Op die manier heeft Triatlon Vlaanderen een tiental trainingsplekken opgebouwd, waar openwaterzwemmen is toegestaan, met specifieke richtlijnen die nageleefd moeten worden. Er zijn dus verschillen per sporttak en er is een onderscheid tussen al dan niet zwemmen in georganiseerd verband. Niet alle zwemmers zijn dan gelijk voor de wet, wat een onhoudbare situatie is.

2.2. Andere knelpunten bij de huidige regelgeving

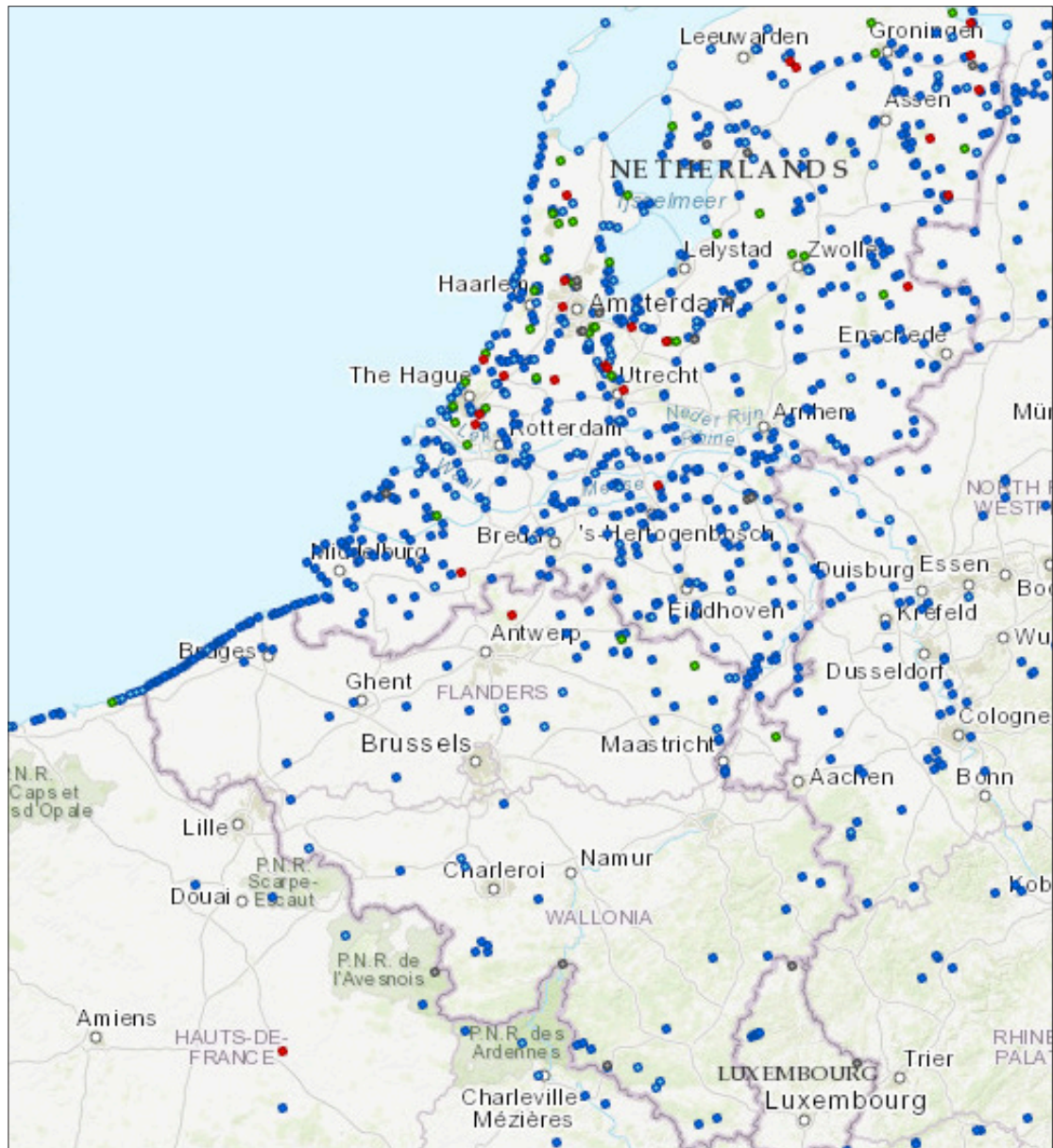
Naast de al genoemde problemen bevat de huidige regelgeving nog een aantal knelpunten:

- het algemene verbod op buiten zwemmen wordt vooral tijdens de zomermaanden overtreden, omdat er onvoldoende open water beschikbaar is waar het toegestaan is om te zwemmen. Omdat het verbod bijna overal geldt, is er ook geen duidelijk onderscheid tussen water waar een reëel gevaar bestaat en water waar zwemmen op eigen verantwoordelijkheid perfect mogelijk zou zijn. Het huidige beleid werkt zo onveiligheid in de hand. Bovendien wordt die onveiligheid nog versterkt doordat er geen plaatsen zijn ingericht waar zwemmers veilig in en uit het water kunnen gaan, de zogenaamde exitplaatsen (trapjes en dergelijke);
- zwemmen is in de regel alleen toegestaan onder toezicht van gebrevetteerde redders, zowel bij recreatief als bij sportief zwemmen. Dat is onbetaalbaar en onnodig: het is onmogelijk en onwenselijk om bij elke plaats waar gezwommen kan worden, een redder te zetten. Bovendien heerst een enorm reddertekort, geven redders een vals veiligheidsgevoel en verdrinken er elk jaar mensen in bewaakte zones. Een situatie die 100 procent veilig is, bestaat niet, in het water net zomin als op het land;
- de huidige regelgeving bevat een aantal absurditeiten. Op bepaalde zwemplekken waar je bijvoorbeeld niet mag zwemmen maar wel duiken, zou een duiker in overtreding zijn zodra hij zijn zwemvliezen uitdoet. Of er ontstaat discriminatie in het water, met zwemmers die er wel en niet mogen zijn, naargelang van hun lidmaatschap van een lokale club;
- de vele regels maken het voor de lokale besturen lastig tot onmogelijk om zwemplekken in open water voor hun inwoners in te richten. De regelgeving is ingewikkeld en tijdrovend, en er is weinig ondersteuning. Zeker voor kleinere gemeenten brengen die uitgebreide regels onbetaalbare kosten met zich mee;
- sommige voorwaarden voor het uitbaten van open zwemwater worden momenteel niet toegepast door de coronapandemie, zoals de verplichting tot douchen. Dat doet de vraag rijzen of die strikte voorwaarden in andere tijden wel noodzakelijk zijn. De vraag stellen, is ze beantwoorden: het kan perfect zonder;
- zelfs op uitzonderlijk warme dagen buiten het badseizoen, zoals Vlaanderen die de voorbije jaren heeft gekend, is het niet toegestaan om te zwemmen in zee of in open water omdat er geen redders aanwezig zijn. Occasionele zwemmers die op zulke dagen toch verkoeling zoeken in zee of in open water, riskeren een GAS-boete. Hetzelfde geldt voor de sport- en natuurzwemmers, voor wie redders sowieso niet bedoeld zijn, omdat ze geen zomer- of badgasten zijn. Ze zijn dan verplicht de wet te overtreden of uit te wijken naar Nederland, waar wie dat wil dagelijks een duik in zee kan nemen. Kanaalzwemmers bijvoorbeeld vallen in Vlaanderen zonder trainingsplek als in coronatijden de grens gesloten wordt. Voor zwemmers is de grens tussen de Lage Landen ook die tussen hun bewegingsvrijheid en de absurde belemmering ervan.

3. Zwemwatertekort

3.1. Open zwemwater

Op dit moment zijn in het Vlaamse binnenland maar 46 plaatsen waar gezwommen mag worden in natuurlijk oppervlaktewater conform de Europese Zwemwaterrichtlijn. Daarnaast zijn er 42 badzones aan de kust. De zwemtoelating geldt alleen in het badseizoen. Met een 25-tal Waalse badzones erbij komt dat voor heel België neer op 115 door Europa erkende badzones.

Bron: Interactive map of the state of bathing waters in 2019 (European Environment Agency).²

Opvallend is het enorme contrast met de noorderburen en de vele blinde vlekken in Vlaanderen. Grote delen van West-Vlaanderen hebben naast de kust geen zwemgelegenheden in open water. Het noordelijke en zuidelijke deel van Oost-Vlaanderen evenmin, net als het zuidelijke deel van Vlaams-Brabant en Limburg. Vanuit Brussel moet je naar Hofstade of Londerzeel, of naar Renipont.

² <https://discomap.eea.europa.eu/Bathingwater>

Wie in het centrum van Antwerpen woont, de grootste stad van Vlaanderen, moet voor het dichtstbijzijnde natuurlijk oppervlaktewater naar Sint-Niklaas, Lille, Mechelen of Londerzeel. Antwerpenaren moeten dus een paar tientallen kilometer ver rijden, terwijl er in en bij hun stad heel veel water is, met locaties die meteen in aanmerking komen om dienst te doen als zwemwater. Momenteel telt Antwerpen in de openlucht maar twee zwembaden: een aloud op Linkeroever en een zwemvijver in Deurne, die tegenwoordig het hele jaar door overrompeld wordt.

De bovenstaande kaart, die ook terug te vinden is op het Geoloket (Inventory of identified bathing waters), is de enige relevante kaart voor wie op zoek is naar een plaats om buiten te zwemmen. Wie op de overheidskaart www.kwaliteitzwemwater.be een buitenlocatie zoekt om te zwemmen of te watersporten, vindt voor Vlaanderen vreemd genoeg plots 215 locaties, die bij nader onderzoek hotelzwembaden blijken te bevatten of saunacomplexen. Dat zijn uiteraard niet de badzones in oppervlaktewater die Europa bedoelt.

Het mag duidelijk zijn dat het algemeen verbod op zwemmen in open water en het gebrek aan initiatief om nieuwe badzones in te richten in Vlaanderen een enorm zwemwatertekort creëert, waaraan nauwelijks of niet het hoofd kan worden geboden, gelet op de ontelbare en onredelijke voorwaarden en regels die er gelden en die meer buiten zwemmen in de praktijk vrijwel onmogelijk maken.

3.2. Particuliere zwembaden

De toenemende vraag naar meer zwemwater blijkt ook uit de cijfers over het aantal nieuwe privézwembaden via bouwbedrijven. Die tonen een zeer forse stijging. Tussen 2015 en 2019 steeg het aantal bestellingen met 50 procent en op basis van prognoses is de stijging in 2020 ten opzichte van 2015 zelfs 80 procent. Natuurlijk kunnen veel burgers geen zwembad plaatsen omdat ze niet over de nodige ruimte of de financiële middelen beschikken. De belasting van private zwembaden is groot door het waterverbruik en de toenemende verharding. Daarom is zorgen voor voldoende zwemwater in de nabijheid van alle Vlamingen belangrijk, zodat iedere Vlaming, ongeacht zijn maatschappelijke positie of behuizing, toegang heeft tot open zwemwater

Jaar	Aantal nieuwe privézwembaden via bouwbedrijven
2015	2050
2016	2150
2017	2150
2018	2400
2019	3050
2020 (extrapolatie op basis van de eerste vier maanden)	3690

Bron: Bouw & Wonen: Sector van zwembaden verwacht een explosie aan bestellingen.³

³ <https://www.bouwenwonen.net/artikel/Sector-van-zwembaden-verwacht-een-explosie-aan-bestellingen/46002>

3.3. Blauwnorm

Net zoals er een groennorm bestaat, is het wenselijk om na te denken over een blauwnorm. De indieners van deze conceptnota zijn van mening dat elke Vlaming binnen een minimale afstand open zwemwater moet kunnen vinden als onderdeel van zo'n blauwnorm.

Als streefdoel lijkt een open zwemgelegenheid voor elke Vlaming binnen een straal van 10 kilometer realistisch (lees: op fietsafstand van een gezin tijdens een hete zomerdag). In Nederland zijn er op de hierboven opgenomen Europese kaart 724 natuurlijke badzones, niet alleen aan de kust, maar verspreid over het hele land. Om in Vlaanderen de leegste plekken op te vullen, zouden op basis van een ruwe inschatting een 25-tal nieuwe open zwemgelegenheden moeten worden gecreëerd. In het ideale geval wordt het aantal zwemgelegenheden in de openlucht verdubbeld. Niet alleen de afstand is belangrijk, maar ook de capaciteit van dat zwemwater, die in verhouding moet staan tot het aantal inwoners van het bedieningsgebied.

Nogmaals rijst daarbij de bedenking dat het over badzones gaat voor de occasionele zwemmer (tijdens de zomer), dus over het faciliteren van de inrichting van extra locaties. Toch is een onderdeel van de discussie ook dat die badzones buiten het seizoen en de openingsuren toegankelijk moeten worden gehouden voor de ervaren zwemmers (zoals sport- en natuurzwemmers), alsook de vraag om het huidige verbodsbeleid op buiten zwemmen waar dat kan op te heffen en zwemmen toe te staan op eigen verantwoordelijkheid van de zwemmer.

4. Sport

4.1. Evolutie bij de sport- en natuurzwemmers

De Vlaamse Zwemfederatie merkt de tendens op dat zwemmers tegenwoordig vooral gemotiveerd zijn om buiten te zwemmen omwille van hun welzijn en gezondheid, terwijl het vroeger vooral ging om buitenzwemmen in het kader van competitieporten.

De federatie krijgt elk jaar meer vragen van (al dan niet aangesloten) sporters die willen zwemmen in open water. De meeste vragen zijn er vanaf april-mei tot en met de zomermaanden. De laatste jaren merkt de federatie ook een stijgende vraag naar mogelijkheden voor koudwaterzwemmen. Alle aangesloten clubs die dat aanbieden (een tiental) melden dat ze sinds de start van het seizoen met wachtlijsten zitten en in Antwerpen is zelfs een ledenstop van kracht. De Deurnese IJsbereiden daar hebben momenteel bijna duizend leden. Hun natuurlijke zwembad kan de toeloop nog nauwelijks aan.

4.2. Open watersportdomeinen

In Vlaanderen zijn maar een vijftiental locaties waar een beperkt aantal sportzwemmers terecht kan om te trainen in open water. In de meeste gevallen hebben clubs van Triatlon Vlaanderen onderhandeld over overeenkomsten met de overheid en de eigenaars of concessiehouders van open water. Andere zwemmers blijven ook daar het slachtoffer van een zwemverbod, tenzij ze als 'externen' worden toegelaten.

De huidige lijst (versie 31 maart 2021):

Gemeente	Naam locatie
Kinrooi	Bastion
Hoogstraten	De Mosten
Lille	Lilse Bergen
Mechelen	De Nekker
Mol	Zilvermeer
Geraardsbergen	De Gavers
Gent	Blaarmeersen
Hofstade	
Brugge	Damse Vaart
Brugge	Sint-Pietersplas
Ieper	Dikkebusvijver
Jabbeke	Klein Strand
Kortrijk	Kanaal Kortrijk-Bossuit
Sint-Niklaas	De Ster
Willebroek	Sport Vlaanderen Hazewinkel
Oudenaarde	Donkvijver

4.3. Sportevenementen

De Vlaamse Waterweg nv kan de toestemming verlenen om een evenement te organiseren op of langs de waterwegen in de vorm van een vergunning of een huurovereenkomst. Elke activiteit die zwemmen omvat, moet aangevraagd worden, aangezien zwemmen in de regel verboden is.

Het is zeer moeilijk om een dergelijke vergunning te verkrijgen.

Daarbij kan opnieuw worden opgemerkt dat niet elke zwemmer in groep, in clubverband, of in het kader van een zwemwedstrijd of groot evenement in het open water wil. Toch lijken dat de enige vormen van zwemmen waar Vlaanderen oog voor heeft. Daarnaast zijn er individuele en natuurzwemmers die alleen of maar met enkele personen willen zwemmen in water waar dat in principe perfect mogelijk is, net zoals een wandelaar of fietser een luchtje kan gaan scheppen op de wegen op het droge.

5. Natuur

In de huidige regelgeving is het verboden om te zwemmen in open water in natuurgebieden. Het is uiteraard de bedoeling dat beschermde natuurgebieden niet getroffen worden door een toestroom aan zwemmers.

Kwetsbare natuurgebieden zijn niet geschikt voor occasionele zwemmers in groten getale. Het is dan ook niet de bedoeling van deze conceptnota om in natuurgebied badzones te creëren voor die doelgroep. Vanzelfsprekend moet rekening gehouden worden met natuurbescherming.

De vraag is wel of individuele personen of kleine bubbels van natuurzwemmers kunnen zwemmen in water in natuurgebieden en in welke omstandigheden dat al dan niet kan? Natuurzwemmers zien zwemmen ook als een vorm van natuurbeleving: ze zijn net uiterst bekommerd over de natuur. Ze zoeken de badzones niet en komen alleen om te zwemmen.

Het natuurbehoud heeft daar geen uitgesproken standpunt over. Tot nu toe wordt dat geval per geval bekeken.

Als Vlaanderen erin slaagt om meer officiële badzones te creëren, zullen minder occasionele zwemmers ook natuurgebieden opzoeken. Aanpassen van de regelgeving en voor extra zwemplaatsen zorgen, kan er dus toe bijdragen dat minder illegaal gezwommen wordt in beschermd natuurwater.

Als meer mensen kunnen genieten van zwemmen in open water, zal dat bovendien een positief effect hebben op het milieubewustzijn over de waterkwaliteit in Vlaanderen. Er zal immers duidelijk worden waar er een probleem is, door de noodzakelijke communicatie over de kwaliteit van het water.

5.1. Gezondheidsvoordelen van natuur

Natuur heeft een positieve impact op het welzijn en de gezondheid. De positieve effecten van natuur zijn het grootst op ziekten die momenteel exponentieel toenemen: de niet-overdraagbare, chronische aandoeningen, de zogenaamde welvaartsziektes.

Bewegen in de natuur maakt mensen energiever en gelukkiger, en dat effect is meetbaar, zoals blijkt uit het welzijnsonderzoek 30-30.⁴ Uit de campagne 30-30 (30 dagen lang 30 minuten per dag bewegen in het groen) blijkt dat bewegen in het groen een boost geeft aan je energiepeil en aan je mentale welzijn.

Uit de eerste Monitor Sport en Bewegen van Sport Vlaanderen⁵ blijkt dat Vlamingen zeggen dat ze minder bewegen dan voor de coronapandemie. COVID-19 maakt de behoefte aan meer bereikbaar groen alleen maar groter.

Stress en depressies vormen een toenemend probleem in Vlaanderen. Natuur brengt rust en kan door haar stressherstellende vermogen het risico verlagen op ziekten waarbij chronische stress een rol speelt: hart- en vaatziekten, auto-immuunziekten, infectieziekten, angst- en stemmingsstoornissen en depressie.

6. Waterkwaliteit

6.1. Oppervlaktewater

Op verschillende plaatsen in Vlaanderen wordt de oppervlaktewaterkwaliteit getest op een aantal parameters (fysicochemie, BBI/MMIF, PIO, mestactieplan, bacteriologie, fytobenthos, fytoplankton). De data van die metingen worden weergegeven in het geoloket. De Vlaamse Milieumaatschappij geeft weer hoeveel oppervlaktewateren voldoen aan fysisch-chemische parameters en aan biologische parameters, respectievelijk in het jaarverslag over de fysisch-chemische kwaliteit van het oppervlaktewater en in het jaarverslag over de biologische kwaliteit van de Vlaamse oppervlaktewateren.

6.2. Fysisch-chemische parameters

Globaal gezien gaven de fysisch-chemische parameters in 2019 een vergelijkbaar beeld als in 2018: voor sommige parameters was er lichte vooruitgang en voor andere een lichte achteruitgang. Droogte bemoeilijkt de verbetering van de waterkwaliteit.

⁴ <https://30-30.be/nl/blog/resultaten-welzijnsonderzoek-30-30>

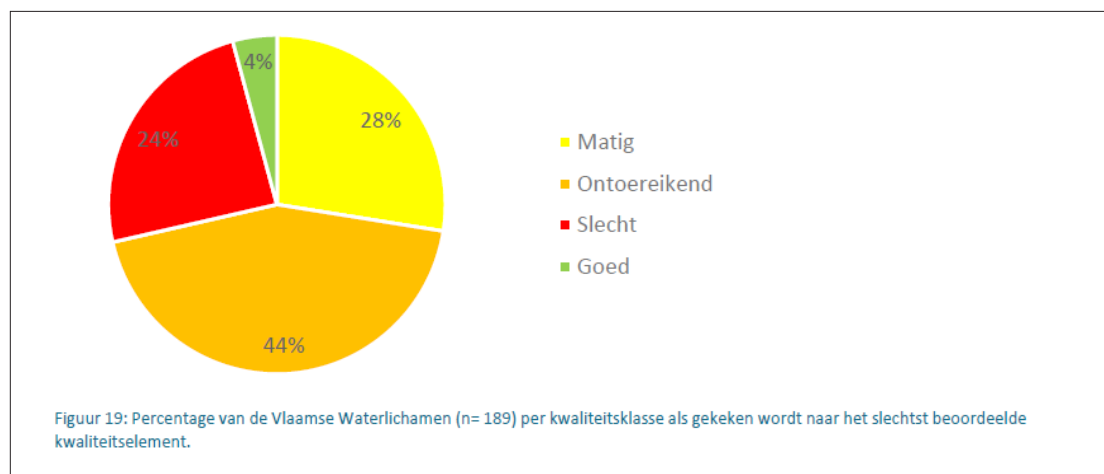
⁵ <https://www.sport.vlaanderen/media/16787/kennisplatform-vlaamse-monitor-sport-en-bewegen.pdf>

Parameter	Percentage waterlichamen dat voldoet aan de typespecifieke norm (2019)
Orthofosfaat	28,0%
Stikstof	38,0%
Nitraat	62,0%
Fosfor	9,2%
Verzuring	36,4%
Opgeloste zuurstof	61%
Chemisch zuurstofverbruik	40,5%

Bron: Publicatie Fysisch-chemische kwaliteit oppervlaktewater 2019 (Vlaamse Milieumaatschappij)⁶

6.3. Biologische kwaliteit van het oppervlaktewater

De onderstaande grafiek geeft een classificatie van de oppervlaktewateren weer naargelang van de biologische kwaliteit, een combinatie van de parameters macro-invertebraten, macrofyten, fytoplankton en fytobenthos: daarbij is het slechtst beoordeelde kwaliteitselement doorslaggevend. Voor de meetcyclus 2016-2018 behaalt 36 procent van de beoordeelde waterlichamen de doelstelling 'goede kwaliteitstoestand' voor macro-invertebraten; voor macrofyten is dat 20 procent, voor fytoplankton 42 procent en voor fytobenthos 31 procent.

Bron: rapport Fysisch-chemische kwaliteit oppervlaktewater 2019 (Vlaamse Milieumaatschappij)⁷

6.4. Vergelijking met oppervlaktewaterkwaliteit in andere Europese lidstaten

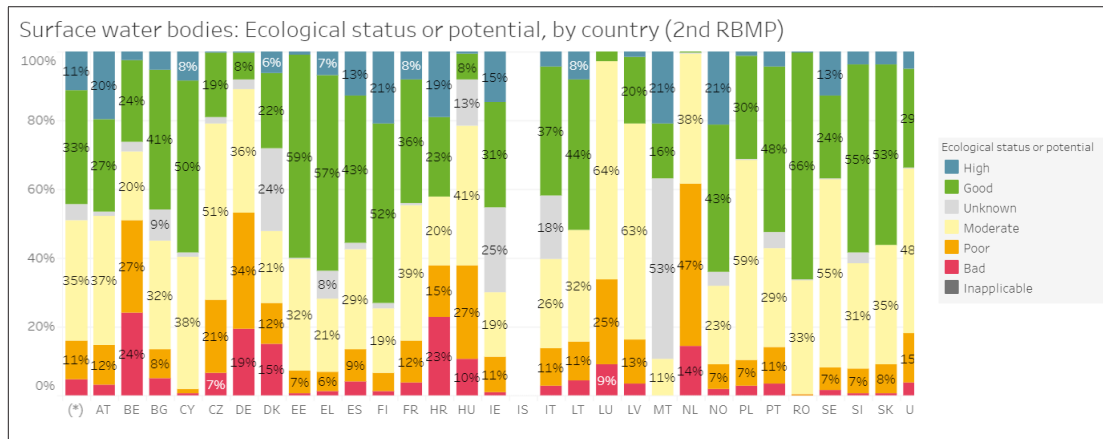
In vergelijking met andere lidstaten scoort België helemaal niet goed op het vlak van de ecologische kwaliteit van oppervlaktewater (daarbij is er geen vergelijking beschikbaar voor de regio Vlaanderen). Anderzijds is dat ook voor Nederland, Duitsland en Denemarken het geval. In Nederland is zwemmen in open water ondanks de mindere oppervlaktewaterkwaliteit toch veel meer toegestaan. De Nederlandse overheid communiceert daar duidelijk over.

Ook in Vlaanderen zijn er oppervlaktewateren die in gemiddelde of goede staat verkeren: goed genoeg, aanvaardbaar om erin te zwemmen. Natuurlijk zwemwater

⁶ <https://www.vmm.be/publicaties/fysisch-chemische-kwaliteit-oppervlaktewater-2019>

⁷ <https://www.vmm.be/publicaties/fysisch-chemische-kwaliteit-oppervlaktewater-2019>

is geen zwembadwater. Van belang is – zoals Europa voorschrijft - dat daarover duidelijk met de burger wordt gecommuniceerd. In waterlopen moet wel rekening gehouden worden met lokale bronnen van vervuiling zoals lozingspunten. Zo zullen waterlopen op de ene plaats van aanvaardbare kwaliteit zijn, en op de andere niet.

Bron: Ecological status of surface water bodies in 2018 (European Environment Agency)⁸

6.5. Zwemwaterkwaliteit

De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) volgt de zwemwaterkwaliteit in samenwerking met het Vlaams agentschap Zorg en Gezondheid. Dat gebeurt op basis van de al genoemde Europese Zwemwaterrichtlijn 2006/7/EG (richtlijn 2006/7/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 februari 2006 betreffende het beheer van de zwemwaterkwaliteit en tot intrekking van Richtlijn 76/160/EEG). Het doel van die Zwemwaterrichtlijn is om de kwaliteit van het milieu te beschermen en te verbeteren, en de gezondheid van zwemmers te beschermen.

Artikel 5.3 bepaalt dat lidstaten het aantal uitstekende zwemwateren moeten doen toenemen. Dat gebeurt in België niet, wel integendeel. Het is de taak van de overheid om actief op zoek te gaan naar extra zwemwaterlocaties in een goede staat. In realiteit wordt zwemmen in oppervlaktewater net niet gestimuleerd en gaat de waterkwaliteit er niet op vooruit. Noch zwemmers, noch het milieu zijn bij dat beleid gebaat.

Vlaanderen maakt er zich vanaf met een beperkte lijst van open zwemwater dat beantwoordt aan de Europese norm. De richtlijn bepaalt dat daar tijdens het badseizoen (aan de kust van 1 juni tot en met 15 september, in zwemvijvers in het binnenland van 1 mei tot en met 15 september) per badzone verschillende stalen worden genomen. Op basis van bacteriologische resultaten wordt het zwemwater ingedeeld in vier klassen: uitstekend, goed, aanvaardbaar en slecht.

In het badseizoen 2019 waren er in Vlaanderen 89 zwemlocaties in oppervlaktewater: 42 badzones aan de kust en 46 in het binnenland. Daarvan werden er 78 als uitstekend beoordeeld, 8 als goed, 2 als aanvaardbaar en 1 als slecht.

Die achteruitgang ten opzichte van voorgaande jaren is te wijten aan verminderde kwaliteit van zwemvijvers. Daarvan scoorden er 37 uitstekend (78,7 procent), 7 goed (14,9 procent), 2 aanvaardbaar (4,3 procent), en 1 slecht (2,1 procent). Voor binnenlandse zwemvijvers was 2019 het slechtste jaar sinds 2011.

Een mogelijke oorzaak daarvoor is de opeenvolging van warme, droge zomers en een lagere waterstand, waardoor het water gevoeliger is voor verontreinigingen:

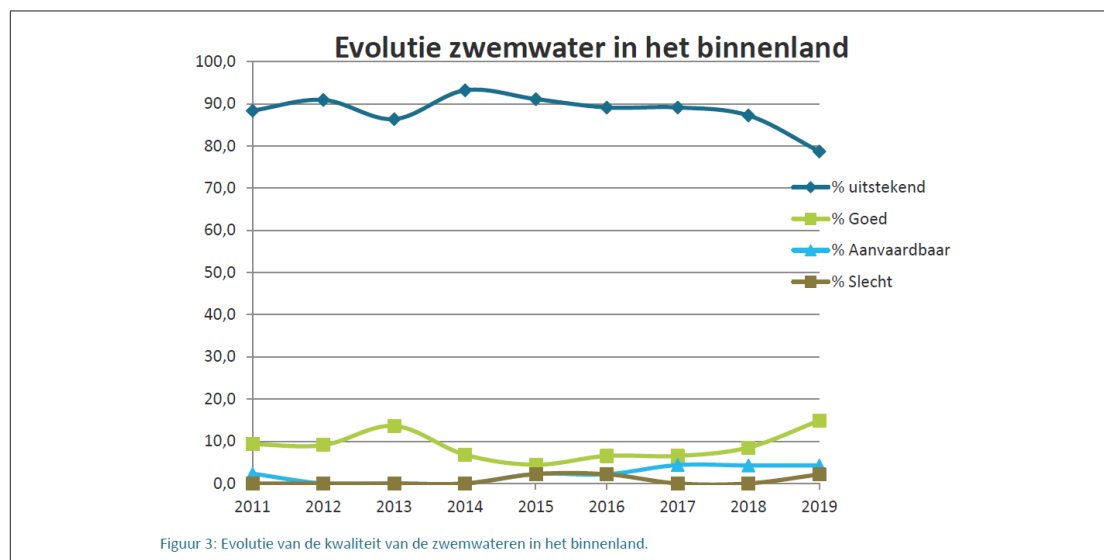
⁸ <https://www.eea.europa.eu/themes/water/european-waters/water-quality-and-water-assessment/water-assessments/ecological-status-of-surface-water-bodies>

een probleem dat met de klimaatopwarming zal toenemen. Van de badzones aan de kust scoorden er 41 uitstekend en 1 goed.

De verminderde bacteriologische waterkwaliteit kan aanleiding geven tot een tijdelijk zwemverbod wegens overschrijding van de normen. Zwemverbod kan bovendien ook geadviseerd worden als er cyanobacteriën (blauwalgen of blauwwieren) in het water worden gedetecteerd.

Dergelijke bacteriën groeien vaak in stilstaand en nutriëntenrijk water, waarop ze een blauwgroene olieachtige laag kunnen vormen. Blauwalgen produceren giftige stoffen (cyanotoxines) die vrijkomen als ze afsterven door overgroei. Die toxines kunnen gezondheidsklachten (diarree, braken, irritatie van de ogen, oren en huid, hoofdpijn, luchtwegklachten, allergische reacties, astma) veroorzaken. Droogte versterkt de kans op het voorkomen van blauwalgen (Rapport VMM, 2019).⁹

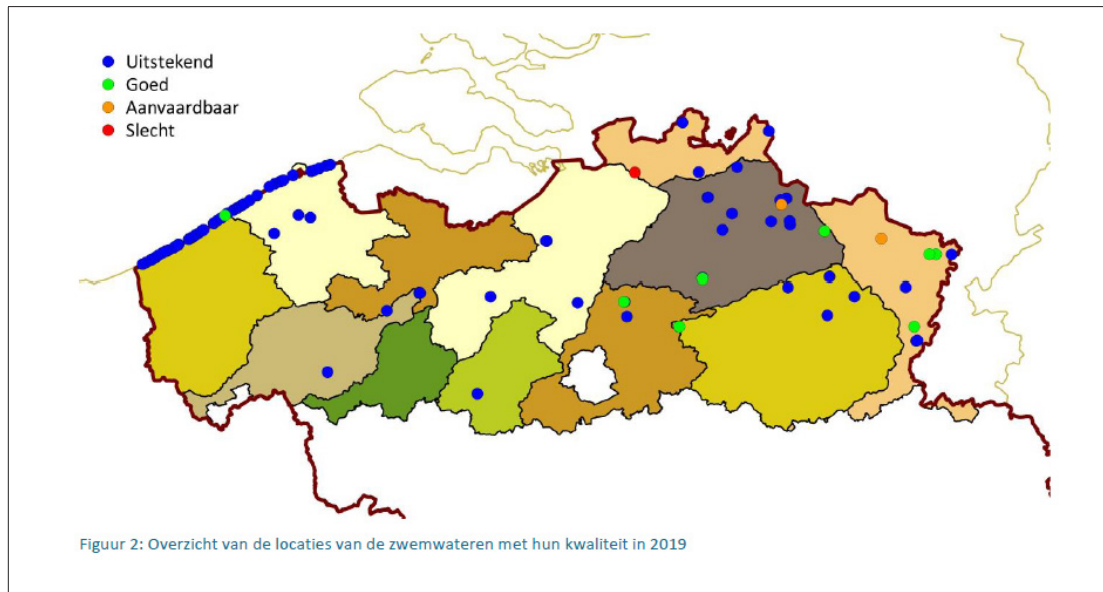
Het is belangrijk om de waterkwaliteit goed te monitoren in de veel te schaarse badzones. Ter verduidelijking: zwemwater wordt op een andere wijze beoordeeld dan de waterkwaliteit volgens de Europese kaderrichtlijn Water. Die richtlijn mag niet verward worden met de Zwemwaterrichtlijn.

Bron: Rapport Kwaliteit van het Zwemwater - Vlaamse Milieumaatschappij (2019)

De overheidswebsite <https://kwaliteitzwemwater.be> is zoals hierboven al is vermeld, geen betrouwbare tool wegens het grote aantal 'valse' locaties voor buitenzwemmen, die hoegenaamd geen natuurlijk oppervlaktewater betreffen. De enige duidelijk kaart daarvoor is de eerder al gebruikte Europese kaart van het Europees Milieugentschap.

⁹ Rapport van de VMM: <https://www.vmm.be/publicaties/kwaliteit-van-het-zwemwater-in-2019>.

Bron: Rapport Kwaliteit van het Zwembadwater - Vlaamse Milieumaatschappij (2019)

7. Veiligheid

7.1. Verdrinking: cijfers en feiten

Uit de statistieken van het agentschap Zorg en Gezondheid¹⁰ blijkt dat het bij het merendeel van de verdrinkingen gaat om zelfmoord en maar voor een klein deel om een ongeluk, vaak in en rond het huis, soms in bad. Bij de verdrinkingen in een badkuip of na een val in een badkuip werd bijna steeds een bezwarende aandoening genoteerd (epilepsie, diabetes, mentale retardatie, alcoholintoxicatie). Ook bij andere verdrinkingen blijkt alcoholintoxicatie of verslaving soms mee te spelen. Het gaat om verdrinkingen door een ongeval als gevolg van een fysiek probleem dat iedereen kan overkomen. Er zijn ook verdrinkingen door een ongeval waarbij het niet gaat om zwemmers, maar bijvoorbeeld mensen die vastzaten in een auto die in het water belandde. Een klein deel gaat over verdrinken wegens niet (of slecht) kunnen zwemmen.

Uit het antwoord op schriftelijke vraag nr.541 van 8 maart 2021 van Mieke Schauvliege blijkt het volgende. Verdrinkingen en andere incidenten in zwembaden en zwembadwateren worden gemeld bij de dienst Milieugezondheidszorg van het Agentschap Zorg en Gezondheid (AZG). In het jaar 2020 was er één melding voor zwembadwateren.

¹⁰ <https://www.zorg-en-gezondheid.be/statistiek-van-de-doodsoorzaak>

Tabel 1: Aantal verdrinkingen gemeld bij AZG – Milieugezondheidszorg*

Jaar	Zwembaden	Leeftijd (jaar)	Zwemvijvers	Leeftijd (jaar)
2016	-	-	1	12
2017	-		-	-
2018	1	15	-	-
2019	2	71 en volwassene	1	24
2020	-	-	1	6

* Eventuele verdrinkingen in zee zijn hier niet in opgenomen. Overlijdens in het ziekenhuis na een incident in een zwembad of zwemzone zijn ook niet in deze tabel opgenomen.

Een tweede bron zijn de gegevens die geklasseerd zijn volgens de Internationale Statistische Classificatie van Ziekten en met Gezondheid verband houdende Problemen, tiende revisie (ICD-10) van de Wereldgezondheidsorganisatie. De ICD-10 deelt uitwendige doodsoorzaken zoals verdrinking in de eerste plaats in naar intentie of opzet: ongeval, suïcide, doding of onbepaalde intentie.

Uit de cijfers van 2016 en 2017 blijkt dat de meeste verdrinkingen suïcides zijn (meer dan de helft van het totale aantal verdrinkingen). Aan een onduidelijke intentie (vaak vooral bij twijfel tussen zelfdoding en ongeval), wordt de code 'onbepaalde intentie' toegekend. Bij ruim 20 procent van de verdrinkingen kon de intentie niet bepaald worden op het moment waarop het bestand werd afgesloten. In maar een vijfde (2016) tot een vierde (2017) van de verdrinkingen ging het duidelijk om een ongeval.

Tabel 2: Aantal verdrinkingen naar intentie, leeftijd en geslacht - Vlaams Gewest - 2016 en 2017

2016		ongeval	%	suïcide	%	onbepaalde intentie	%	doding	%	totaal
man	1-4 jaar	0		0		0			0	0
	5-19 jaar	2	100%	0	0%	0	0%	0	0%	2
	20-44 jaar	4	22%	6	33%	8	44%	0	0%	18
	45-69 jaar	11	24%	28	62%	6	13%	0	0%	45
	70+ jaar	3	11%	18	64%	7	25%	0	0%	28
vrouw	1-4 jaar	0	0%	0	0%	1	100%	0	0%	1
	5-19 jaar	0		0		0		0		0
	20-44 jaar	2	50%	1	25%	1	25%	0	0%	4
	45-69 jaar	5	23%	12	55%	5	23%	0	0%	22
	70+ jaar	2	8%	21	84%	2	8%	0	0%	25
totaal		29	20%	86	59%	30	21%	0	0%	145

2017		ongeval	%	suïcide	%	onbepaalde intentie	%	doding	%	totaal
man	1-4 jaar	1	100%	0	0%	0	0%	0	0%	1
	5-19 jaar	1	100%	0	0%	0	0%	0	0%	1
	20-44 jaar	6	46%	4	31%	3	23%	0	0%	13
	45-69 jaar	13	41%	10	31%	9	28%	0	0%	32
	70+ jaar	8	20%	28	70%	4	10%	0	0%	40
vrouw	1-4 jaar	0		0		0		0		0
	5-19 jaar	0		0		0		0		0
	20-44 jaar	1	25%	3	75%	0	0%	0	0%	4
	45-69 jaar	1	4%	13	54%	10	42%	0	0%	24
	70+ jaar	3	12%	17	68%	5	20%	0	0%	25
totaal		34	24%	75	54%	31	22%	0	0%	140

Bron: Sterftecificaten, agentschap Zorg en Gezondheid, 2016 en 2017

Gevallen van verdrinking krijgen vaak aandacht in de media, terwijl ze in de werkelijkheid veeleer uitzonderlijk voorkomen. Bovendien wordt na een verdrinking van wie niet kan zwemmen, zoals vorig jaar in het Netekanaal, wat een zogenaamd gedooggebied was, zwemmen op die plaats dan maar ineens voor iedereen verboden. Het verbod is buitenproportioneel en staat niet in verhouding met het risico. Bovendien wordt de onveiligheid bij het accidenteel in het water belanden verhoogd door het ontbreken van voldoende exitplaatsen, trapjes en dergelijke.

Opnieuw moet worden opgemerkt dat 100 procent veiligheid en een garantie op geen enkel ongeluk niet bestaat. De focus moet vooral liggen op de zelfredzaamheid van de burgers en het leren nemen van de eigen verantwoordelijkheid. Onveilige situaties moeten weliswaar zo veel mogelijk worden vermeden.

De vraag naar veiligheidsoverwegingen blijft uiteraard belangrijk. Meer zwemmen in open water kan net leiden tot méér veiligheid. Dat wordt bewezen in Nederland.

De eerste en belangrijkste manier om de veiligheid te bevorderen is het voeren van een degelijk zwembeleid. Het zwemonderwijs in ons land is in de loop der jaren uit besparingsoverwegingen in die mate afgebouwd dat het gezien kan worden als een van overheidswege in de hand werken van onveiligheid.

Nederland voert een heel degelijk zwembeleid in het onderwijs. Zo startte het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport met het project NL Zwemveilig.¹¹ Het doel van het project NL Zwemveilig is om nieuwe én bestaande kennis over leren zwemmen en zwemveiligheid te verzamelen en te delen. In Nederland geldt er geen algemeen verbod en er wordt veel meer in open water gezwommen dan in Vlaanderen, zonder toezicht van een redder. Toch heeft Nederland geen hoger aantal overlijdens die te wijten zijn aan verdrinking. Uit een vergelijking van het laatst raadpleegbare jaar (2017) blijkt zelfs dat per miljoen inwoners het aantal overlijdens door verdrinking in Vlaanderen hoger ligt dan in Nederland (5,2 versus 5 per miljoen inwoners). Daaruit blijkt alvast niet dat het huidige verbod in Vlaanderen effectief is in het vermijden van verdrinkingsoverlijdens.

In Nederland is het gebruik van de zwemboei (ook bekend als de safe swimmer) meer ingeburgerd. De zwemboei is een felgekleurde opblaasbare boei die zwemmers door middel van een gordel om hun middel met zich meenemen tijdens het zwemmen in open water. Die zwemboeien verhogen de veiligheid omdat zwemmers beter zichtbaar zijn. Maar wat net zo belangrijk is, is dat die boeien over voldoende drijfvermogen beschikken. Bij kramp of vermoeidheid kan de boei dan ook dienen als rustpunt waar de zwemmer aan kan hangen.

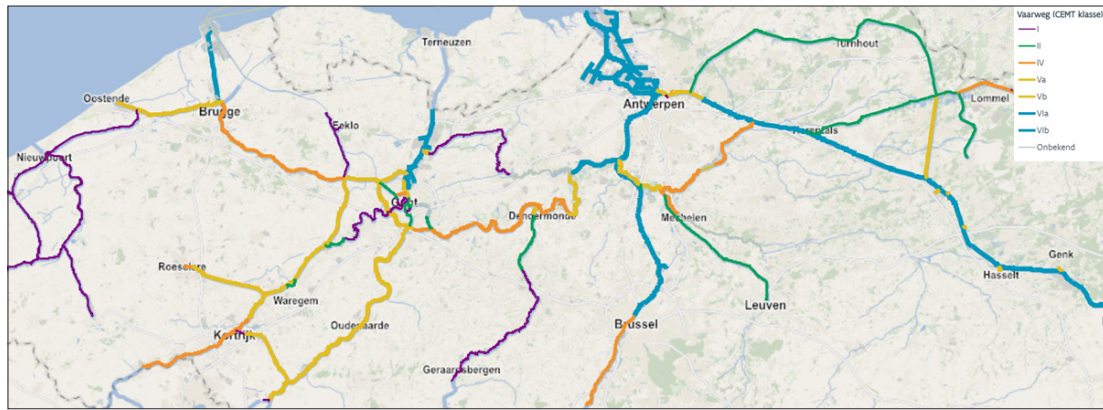
Afstappen van dat algemene verbod houdt in dat er een flankerend beleid nodig is, met als belangrijkste elementen:

- zwemmen op eigen risico;
- zorgen voor infrastructuur om veilig in en uit het water te raken;
- informatie aanleveren over:
 - stroming en getijden;
 - de waterkwaliteit;
 - de watertemperatuur;
 - de scheepvaart;
 - de toegestane afstand van de oever;
 - de aanduiding van plaatsen om in en uit het water te gaan;
 - de diepte van het water.

Scheepvaart is een element waar rekening mee gehouden moet worden. Op dit moment wordt gesteld dat zwemmen waar scheepvaart mogelijk is, te gevaarlijk is. Dat kan echter ook ter discussie gesteld worden en geval per geval beoordeeld worden. Samenleven is mogelijk, met goede afspraken, ook in het water. Dat geldt zowel voor de scheepvaart, als tussen zwemmers en andere watersporters.

Mogelijke elementen die verder kunnen meespelen, zijn de grootte van schepen die het water kunnen bevaren (zoals bepaald door de CEMT-klasse) en de snelvaart-zones, de aanwezigheid van kunstwerken zoals stuwen en sluizen, en de afstand tot de oever waarbinnen gezwommen mag worden.

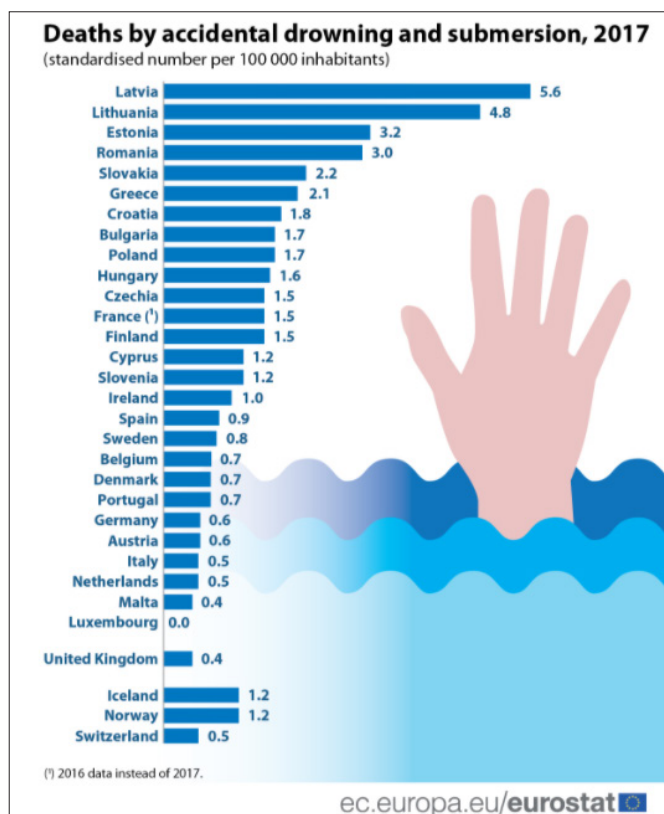
¹¹ <https://www.nrz-nl.nl/kennis-en-opleiding/kenniscentrum-zwemmen>

Bron: Kaart Vaarwegen volgens CEMT-klasse^{12 13}

Een vergelijking van het aantal verdrinkingsdoden per 100.000 inwoners van verschillende Europese landen (Eurostat) leert ons dat België redelijk goed scoort, maar landen met een minder strikte wetgeving over zwemmen in open water, zoals Nederland, het Verenigd koninkrijk en Zwitserland, scoren beter. Frankrijk, waar de verantwoordelijkheid buiten toezichtzones bij de zwemmer ligt, scoort slechter.

Hoe dan ook blijft het allerbelangrijkste voor de veiligheid het herstel van een degelijk zwembeleid in het onderwijs. Goed kunnen zwemmen is levensbelangrijk en zou voor iedereen een basisvaardigheid moeten zijn.

Bron: Eurostat¹⁴

¹² <https://www.visuris.be/cemt>

¹³ De Conferentie van Europese Ministers van Transport (CEMT) heeft in 1992 een classificatie opgesteld van de binnenvaartschepen.

¹⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200806-1>

8. Buitenland

In andere landen geldt meestal een algemene toelating om te zwemmen in open water en een verbod op die plaatsen waar zwemmen niet wenselijk is, omdat het schadelijk is of ook voor goede zwemmers gevaarlijk is. In het algemeen kan worden opgemerkt dat in landen zonder algemeen verbod, het flankerend beleid erin bestaat dat in infrastructuur wordt voorzien om veilig in en uit het water te raken, en dat informatie wordt aangeleverd over onder meer de waterkwaliteit, stroming, getijden en eventuele andere gevaren. Er zijn wijzigingen nodig in de manier waarop in Vlaanderen met open water wordt omgegaan. Er moet voor gezorgd worden dat er voldoende plekken zijn om veilig het water in en uit te kunnen. De waterkwaliteit moet nauw gevolgd worden om de zwemwaterkwaliteit te waarborgen. Het zwemonderricht moet beter.

8.1. Nederland

In Nederland voert de Rijkswaterstaat tussen 1 mei en 1 oktober metingen uit om de waterkwaliteit na te gaan. Buiten het badseizoen is zwemmen nog toegelaten, maar moet de zwemmer zelf de inschatting maken of zwemmen in goede omstandigheden kan gebeuren. Dat functioneert perfect. Nederlandse zwemmers kijken met grote, onbegrijpende ogen naar het lot dat hun Belgische en Vlaamse collega's beschoren is. Het is moeilijk uit te leggen hoe twee in zoveel opzichten zo dichte burens van de Lage Landen op zwemgebied een volkomen tegengesteld beleid voeren. In Nederland geeft een website¹⁵ en app een overzicht van de condities om te zwemmen. Als uit metingen blijkt dat zwemmen uit gezondheidsoverwegingen niet wenselijk is, kan dat daar teruggevonden worden en het wordt ook ter plaatse geafficheerd. Er geldt wel een verbod op zwemmen in vaarwegen zoals kanalen en grote rivieren.

8.2. Frankrijk

In Frankrijk ligt de verantwoordelijkheid bij de burgemeester. De burgemeester zorgt voor veiligheid en toezicht op plaatsen waar zwemmen georganiseerd wordt. Buiten die zones of buiten de periode van toezicht begeven zwemmers zich op eigen verantwoordelijkheid in het water.

8.3. Zwitserland

In Zwitserland geldt informatieplicht. De overheid draagt de verantwoordelijkheid om de mogelijke zwemmer voldoende te informeren. Wie zwemt, doet dat dan op eigen verantwoordelijkheid na geïnformeerd te zijn, net als in Nederland. Naast de informatieplicht kunnen er ook aanvullende regels van kracht zijn, zoals een verbod om verder dan een bepaald aantal meter van de oever te zwemmen.

8.4. Verenigd Koninkrijk

Er bestaat geen heldere regelgeving rond zwemmen in open water in het Verenigd Koninkrijk, maar het komt er wel op neer dat zwemmen in open water niet verboden is zolang daarvoor geen privédoel wordt betreden. Outdoorswimming is er van oudsher een algemeen aanvaard gegeven.

8.5. Zweden

De basis voor het zwembeleid in Stockholm ligt in het Zweedse allemansrätten of het allemansrecht. Dat gewoonterrecht is sterk verankerd in de maatschappij. Het laat iedereen toe om vrij gebruik te maken van de Zweedse natuurlijke rijkdommen,

¹⁵ <https://www.zwemwater.nl>

ongeacht het eigendomsstatuut van het goed. Onder gebruik worden onder meer wandelen, fietsen, kamperen en zwemmen verstaan.

In Zweden ligt de verantwoordelijkheid bij de gebruiker van de waterloop. Omdat inwoners grondig geïnformeerd zijn, zijn ze zich veel meer bewust van de gevaren van zwemmen in open water.¹⁶

9. Mogelijke oplossingen

De toenemende vraag naar zwemmen in open water in Vlaanderen moet ertoe aanzetten om het aantal plaatsen waar het kan, uit te breiden. Deze conceptnota schuift enkele oplossingen naar voren, rekening houdend met de verschillende groepen: enerzijds de occasionele zwemmer (bijvoorbeeld tijdens de zomer), en anderzijds de ervaren zwemmer (de sport- en natuurswemmer). Het is daarbij niet nodig om beide groepen apart te behandelen: als er voldoende recreatieplekken bestaan, zullen die vanzelf de occasionele zwemmers aantrekken en blijven ze weg uit de 'gewone' oppervlaktewateren. Niemand is verplicht om daar te zwemmen. Het moet alleen kunnen. Natuur- en sportzwemmers zullen altijd een minderheid blijven. Ook de vaststellingen in het buitenland, bijvoorbeeld in Nederland of Zwitserland, bewijzen dat elke groep zijn eigen plaats vindt.

9.1. Wijziging in de regelgeving

Voor het regelgevende kader kan gekeken worden naar andere landen, waar zwemmen in open water aan minder regelgeving is onderworpen. Er zijn een aantal argumenten die staven waarom een soepeler regelgeving over zwemmen in open water een vooruitgang zou betekenen. Vlaanderen telt niet minder verdrinkingisdoden dan regio's zonder specifiek verbod, die de verantwoordelijkheid bij de zwemmer zelf leggen. Open water is niet overal gevaarlijk en ervaren zwemmers zijn zelfredzaam.

Het voorstel van deze conceptnota voor nieuwe regelgeving is om zwemmen in open water in het algemeen toe te staan. Daarmee maken de indieners een einde aan een algemeen verbod en maken ze de omslag naar een algemene toelating. Die omslag biedt heel wat voordelen: naast een grotere beschikbaarheid aan zwemwater zal er minder illegaal gezwommen worden op plekken waar het echt te gevaarlijk is.

Voor die algemene toelating wordt voldaan aan de vereisten van de Europese Zwemwaterrichtlijn. Dat betekent onder meer het monitoren van de waterkwaliteit, het verstrekken van informatie over de waterkwaliteit, temperatuur, stroming en getijdewerking, en het voorzien van infrastructuur om veilig in en uit het water te raken (zoals trapjes).

Alleen in uitzonderlijke gevallen is het aanduiden van een verboden zwemzone gewenst. Het instellen van zo'n specifiek zwemverbod kan gebaseerd zijn op de volgende elementen:

- situaties die het veilig zwemmen vrijwel onmogelijk maken, zoals een sterke stroming of getijdenwerking;
- een te lage waterkwaliteit die gezondheidsrisico's inhoudt (bijvoorbeeld een tijdelijk verbod wegens blauwalg);
- reële gevaren voor de natuur;
- hinder door de scheepvaart;
- bevaarbaarheid en toegestane CEMT-klasse.

¹⁶ Lebbe, Henri. Masterproef 'Zwemmen in de stad. Waterwegen als publieke ruimte', KU Leuven (2020), <https://mynomadesk.com/LinkView/index/10d9b7c1-3655-a834-e2b8-5986923cbc53>.

In Vlaanderen is er voor de kanovaart op onbevaarbare waterlopen een vergelijkbare regel uitgewerkt. In het uitvoeringsbesluit op de onbevaarbare waterlopen¹⁷ is daarover de volgende bepaling opgenomen: "De onbevaarbare waterlopen zijn altijd bevaarbaar voor niet-gemotoriseerde vaartuigen, behalve als de waterbeheerder het gebruik van die vaartuigen op onbevaarbare waterlopen of delen ervan permanent of gedurende een periode van het jaar verbiedt om een van de volgende redenen:

- 1° om de doelstellingen van het integraal waterbeleid, vermeld in artikel 1.2.2. van het gecoördineerd decreet van 15 juni 2018, te realiseren;
- 2° om redenen van natuurbescherming;
- 3° voor de rustige uitoefening van het visrecht of ander recreatief medegebruik;
- 4° voor onderhoud en andere werken aan de waterloop;
- 5° om andere redenen van algemeen belang dan de redenen, vermeld in punt 1° tot en met 4°."

Daarbij kunnen plaatsen die niet geschikt zijn als recreatieve open waterplek, evenwel toch toegankelijk blijven voor de ervaren zwemmers (sport- en natuurzwemmers), met dien verstande dat de verantwoordelijkheid bij de zwemmers zelf ligt.

9.2. Uitbreiding van erkende open zwemgelegenheden

Een tweede mogelijkheid om aan de toenemende vraag naar buiten zwemmen tegemoet te komen, is te zorgen voor meer erkende zwemplekken of officiële badzones, hetzij in open water, eventueel met gebruik van de toegestane afwijkingen op de huidige regelgeving, hetzij in buitenbaden, volgens de huidige regelgeving of ook met toegestane afwijkingen daarop (goedkeuring door het agentschap Zorg en Gezondheid).

Het gaat een complementaire mogelijkheid, want het is geen of-of- maar wel een en-enverhaal: zowel een uitbreiding van het aantal recreatieve badzones voor de occasionele zwemmer als het vrijmaken van oppervlaktewater voor ervaren zwemmers (sport- en natuurzwemmers) is immers aangewezen of zelfs noodzakelijk.

9.3. Blauwnorm in Vlaanderen

De conceptnota stelt een blauwnorm voor als streefdoel. Elke Vlaming zou volgens de blauwnorm een zwemgelegenheden in open water moeten kunnen vinden binnen een afstand van 10 kilometer, waarbij de capaciteit van het zwemwater in verhouding staat tot het aantal inwoners van het dienstgebied.

9.4. Ondersteuning door de Vlaamse overheid

Voor kleinere lokale besturen is het voorzien van open zwemwater binnen de huidige Vlaamse regelgeving vaak te moeilijk en te duur. In dat geval moet er nagedacht worden over manieren waarop de Vlaamse overheid lokale besturen kan stimuleren om mogelijkheden om te zwemmen in open water voor haar bewoners ter beschikking te stellen.

De Vlaamse overheid kan de gemeenten en uitbaters van openzwemgelegenheden ook ondersteunen in een duidelijke communicatie met hun burgers over de mogelijkheden in Vlaanderen.

¹⁷ De Vlaamse Regering heeft het uitvoeringsbesluit na advies van de Mineraad, SERV en SALV een tweede keer principieel goedgekeurd op 11 december 2020. Momenteel wordt het advies van de Raad van State verwerkt met het oog op een definitieve goedkeuring.

Daarnaast is de vraag groot om de huidige houding van de Vlaamse administraties ten opzichte van open zwemwater te herzien. Zo is er nood aan een positieve ingesteldheid in de beleidsplannen van de waterwegbeheerder met betrekking tot de invulling van water als recreatief publiek domein. Het is wenselijk om waterrecreatie niet meer als secundaire functie te benaderen, maar als evenwaardig aan de andere maatschappelijke functies van waterlopen. Dat was overigens ook de bedoeling in het eerste beleidsplan Waterrecreatie van de toenmalige Administratie Waterwegen en Zeewezen.

Sport Vlaanderen heeft de voorbije jaren verschillende initiatieven genomen om buitensporten te bevorderen, bijvoorbeeld Sporten in de natuur¹⁸. Zo werden initiatieven genomen voor mountainbiken, lopen, skeeleren, paardrijden, peddelen enzovoort. Het is evident dat Sport Vlaanderen ook voor natuurzwemmen een initiatief neemt.

In samenwerking met het Agentschap voor Natuur en Bos kan een kader uitgewerkt worden voor zwemmen in natuurgebieden. Het is evident dat schade aan de natuur vermeden moet worden. In tegenstelling tot de impact van grote groepen zwemmers, met kans op overlast van zwerfvuil en lawaai, zal die van sport- en natuurzwemmers beperkt tot onbestaande blijven.

De indieners willen met deze conceptnota voor nieuwe regelgeving het debat opentrekken. Het is duidelijk dat de vraag naar zwemmen in open water groot is. Met de naar voren geschoven oplossingen kan het zwemwatertekort in Vlaanderen aangepakt worden.

Mieke SCHAUVLIEGE
An MOERENHOUT
Imade ANNOURI
Elisabeth MEULEMAN

¹⁸ <https://www.sport.vlaanderen/waar-sporten/onze-centra/sport-vlaanderen-willebroek/sportactiviteiten/onze-sportactiviteiten/sporten-in-de-natuur>